

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.П. Бечко, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

У статті розглянуто сутність понять «рентабельність» та «прибуток», які є основними критеріями оцінювання ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Відповідно до зведеної статистичної інформації по сільськогосподарських підприємствах Черкаської області проаналізовано основні показники рентабельності та фінансових результатів.

Визначено вплив обсягу реалізованої продукції, її собівартості та відпускних цін на формування прибутку.

Розглянуто рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції у підприємствах досліджуваного регіону. В ході дослідження встановлено, що на рентабельність впливає значна кількість факторів, але найважливішими з них є ціна продукції та її собівартість.

Ключові слова: рентабельність, ефективність, фінансовий результат, прибуток, виробничо-фінансова діяльність, собівартість, ранжування, стратегія розвитку.

Постановка проблеми. Одне з провідних місць у ринковій системі господарювання належить прибутку, оскільки він є основною ціллю у підприємницькій діяльності. Відповідно до законів ринкової економіки суб'єктам є нелогічним випуск продукції, ціна якої не покриває витрати на її виробництво та реалізацію. Формування доходів сільськогосподарських підприємств залежить не лише від них, а і від державної політики, яка впливає на процеси ціноутворення, кредитування та оподаткування. Нажаль, протягом значного періоду держава не у повній мірі виконувала покладені на неї функції. Досить часто її політика не була стимулюючою у проведенні ефективних реформ, мала руйнівний вплив на виробничий потенціал у агропродовольчій сфері. Важливою галуззю національної економіки є сільське господарство, оскільки саме від його стану залежить продовольча безпека країни. Тому надзвичайно актуальним є створення сприятливих умов для забезпечення прибутковості сільськогосподарського виробництва та ефективної роботи аграріїв. Без підвищення ефективності їх господарювання вирішити проблему збільшення доходів товаровиробників у повній мірі неможливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прибутковість господарювання в умовах ринку варто віднести роботи В.Г. Андрійчука [1], М.Я. Дем'яненка [2], Євдокімової [3], М.І. Ковальчука [4], М.Ф. Кропивка [5], В.О. Меца [6], П.Т. Саблука [7], Г.В. Савицької [8], В.К. Савчука [9], О.М. Саприкіної [10]., Ю.М. Тютюнника [11] та ін. Однак досі на мікрорівні

приділяється недостатньо уваги питанням оцінки впливу факторів на процес формування прибутку суб'єктів господарювання.

Виходячи з актуальності проблеми *метою дослідження* є аналітичне дослідження показників прибутковості господарської діяльності агроформувань, аспектів їх формування і розподілу, пошук шляхів підвищення результативності виробничо-фінансової діяльності підприємств.

Методика досліджень. У статті використовувалися загальноприйняті статистичні методи щодо аналітичного дослідження показників прибутковості господарської діяльності агроформувань, аспектів їх формування і розподілу, пошук шляхів підвищення результативності виробничо-фінансової діяльності підприємств.

Зокрема, *факторний аналіз* (для оцінки впливу окремих факторів та їх взаємодія під час визначення ефективності виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств); *економіко-статистичний* (для динамічного та статичного порівняння явищ і процесів, виявлення причинно-наслідкових зв'язків у процесі виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств); *спостереження, узагальнення* – в процесі розробки остаточних висновків на основі отриманих результатів аналітичних досліджень.

Результати досліджень. Розвиток сільськогосподарського виробництва в умовах становлення ринкових відносин в Україні потребує підвищення ефективності господарювання. Останнім часом господарства усіх форм власності намагалися збільшити прибуток не за рахунок розширення виробництва, а за допомогою підвищення цін на продукцію. Збільшення прибутку за рахунок позитивного впливу на його величину всіх факторів можливе лише за умови ретельних аналітичних розрахунків, удосконалення економічної роботи на підприємствах [4, с. 3].

Фінансові результати діяльності підприємств характеризуються сумою отриманого прибутку та рівнем рентабельності. Прибуток підприємства отримують від реалізації продукції, а також від інших видів діяльності (здача в оренду основних фондів, комерційна діяльність на фінансових та валютних біржах та ін.). Прибуток — це частина чистого доходу, який безпосередньо одержують підприємства після реалізації продукції як винагороду за вкладений капітал і ризик підприємницької діяльності [8, с. 273]. Чистий дохід можна розглядати як прибуток лише після реалізації продукції, відповідно у кількісному плані – це різниця між сукупними доходами і сукупними витратами за звітний період. Покращення фінансового стану агроформувань залежить від збільшення реалізації рентабельної продукції. Тому при вивченні фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання необхідно обов'язково розглядати аспект реалізації їх продукції.

Прибуток – це кінцевий результат ефективності діяльності підприємства. Одним з найбільш впливових чинників, що стимулюють виробничу і підприємницьку діяльність агроформувань за ринкових умов є прибуток, який є фінансовою основою для розширення їх діяльності, а також сприяє задоволенню як соціальних так і матеріальних потреб працівників.

Прибуток виступає головним джерелом формування резервного фонду підприємства, а також джерелом доходів як для державного так і для місцевих бюджетів.

На рентабельність та обсяг прибутку впливають виробнича, постачальницька, маркетингова, комерційна і фінансова діяльності агроформувань. Фінансові результати діяльності агроформувань відображують усі аспекти їх виробничо-господарської діяльності.

Основну частину прибутку підприємства одержують від реалізації продукції і послуг. У процесі аналізу вивчають динаміку, виконання плану прибутку від реалізації продукції і визначають фактори зміни її суми [8, с. 281].

Головними завданнями аналізу ефективності виробничо-фінансової діяльності сільського господарства та окремих сільськогосподарських підприємств Черкаської області є такі [11]:

- оцінка факторів формування фінансових результатів;
- виявлення факторів, що впливають на формування фінансових результатів та розрахунки їхнього впливу;
- виявлення резервів збільшення фінансових результатів.

Головним методом, що забезпечує ефективну оцінку фінансових результатів діяльності аграрних підприємств є факторний аналіз. Його можна розглядати як методику, що системно вивчає та комплексно вимірює вплив факторів на результативність показників та їх величину.

Під час проведення факторного аналізу фінансових результатів оцінку доцільно проводити за двома групами показників – за прибутками та рентабельністю. Проведення факторного аналізу прибутків сільського господарства в Черкаській області ми здійснювали з використанням прийомів елімінування. Елімінувати – це значить усувати, виключати вплив всіх факторів на величину результативного показника, крім одного [3].

На основі цього прийому, за даними табл. 1, визначено вплив кожного фактора на прибуток сільськогосподарських підприємств по Черкаській області.

1. Аналіз коливань складових елементів прибутку сільськогосподарських підприємств у Черкаській області у 2015 р., млн. грн

Показник	2014 р. (X_0)	2015 р. (X_1)	Зміни (ΔX)	Зміни з індексом цін (ΔX_k)
Виручка від реалізації	4513,55	6818,02	2304,47	2477,31
Собівартість продукції	3960,64	6515,30	2554,66	2746,26
Адміністративні витрати	283,19	481,48	198,29	213,16
Витрати на збут	888,37	1391,67	503,30	541,05
Інші операційні витрати	431,31	689,32	258,01	277,36
Фінансові доходи	60,93	33,41	-27,52	-29,58
Фінансові витрати	412,70	684,76	272,06	292,46
Податки підприємства	91,49	36,49	-55,00	-59,13
Чистий прибуток	552,91	302,72	-250,19	-268,95

Джерело: за результатами власних досліджень і розрахунків на основі статистичних даних.

Фактори, що впливають на прибуток, можна розділити на дві групи – позитивні (визначаються сумуванням факторів зі знаком «+») і негативні (визначаються сумуванням факторів зі знаком «-»). До першої групи відносимо виручку від реалізації продукції, фінансові доходи. До другої – собівартість реалізованої продукції; адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати; фінансові витрати; податки підприємства. Особливу увагу під час оцінки прибутковості варто приділити вартості валової продукції, оскільки в ній кількісний фактор тісно пов'язаний із ціновим, а ціновий фактор має нестабільну характеристику [3].

Тому загальні тенденції в змінах прибутку потрібно розраховувати з урахуванням цінового фактора. Зміна цін вплинула на прибуток через виручку і собівартість. Вплив зміни цін на розмір прибутку у складі виручки і собівартості має різний характер: зростання виручки від реалізації продукції сприяло збільшенню прибутку, а зростання собівартості спричинило зменшення прибутку. Однак це можна зробити на основі середнього індексу ціни (визначити вплив на розмір чистого прибутку зміни цін, обсягу реалізованої продукції, обсягу виготовленої продукції). У 2015 р. ціни на сільськогосподарську продукцію підвищилися в порівнянні з 2014 р., індекс цін становив 107,5 %. Отже, зміни в прибутках будуть вищими на 7,5 % лише за рахунок фактора цінового коливання. Тому порівняння факторів ми виконували з урахуванням змінених цін у порівнянні з 2014 р. на всі види фінансових операцій [12].

Зрозуміло, що в процесі ранжування (розподілу) факторів впливу на прибутковість в аграрному секторі виникає потреба врахувати його специфіку, що пов'язана з впливом природно-кліматичних факторів. Визначаючи значущість всіх факторів, що впливають на формування прибутків, на основі даних *табл. 2*, узагальнимо та проведемо ранжування факторів, що впливають на розмір прибутку. Ступінь факторного впливу ми визначали за наступною формулою:

$$\Delta R^{\phi(c)} = \left(\frac{B_0 - C_1 - KP_0 - UP_0}{B_1} - \frac{B_1 - C_0 - KP_0 - UP_0}{B_0} \right) \times 100\% \quad (1)$$

де $\Delta R^{\phi(c)}$ – Вплив зміни собівартості на рівень прибутковості.

B_1 та B_0 – виручка звітного і базисного періодів;

C_1 та C_0 – звітна та базисна собівартість;

KP_1 та KP_0 – звітні та базисні комерційні витрати;

UP_1 та UP_0 – звітні та базисні управлінські витрати.

Оцінюючи кількісні коливання, зазначимо, що фактори, які впливають на прибутковість, справляють як позитивний, так і негативний вплив. Так, зміни в прибутку за досліджуваний період скоротилися. Зміни розмірів адміністративних витрат, витрат на збут і інших операційних витрат є позитивним. Ці фактори змінилися у бік збільшення, але не забезпечили приросту прибутків у 2015 р.

2. Ранжування коливань та ступінь їх впливу на прибуток сільськогосподарських підприємств у Черкаській області у 2015 р.

Фактор впливу	Млн. грн	Ранг	Ступінь факторного впливу, %
Собівартість продукції	2554,66	1	37,7
Виручка від реалізації	2304,47	2	28,6
Зміна цін	1030,80	3	15,2
Витрати на збут	503,30	4	6,8
Фінансові витрати	272,06	5	4,1
Інші операційні витрати	258,01	6	3,6
Адміністративні витрати	198,29	7	3,1
Фінансові доходи	-27,52	8	1,1

Джерело: за результатами власних досліджень і розрахунків на основі статистичних даних.

На підставі проведеного дослідження з'ясувалося, що собівартість продукції є головним фактором, який впливає на отримання прибутків від господарської діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області, частка її впливу становить 37,7 %.

Обсяг виробництва як добуток ціни сільськогосподарської продукції та обсягів збуту, виражений у виручці від реалізації продукції, займає друге місце у формуванні прибутків – частка його впливу становить 28,6%. Найнижчий рівень впливу на формування прибутку сільськогосподарських підприємств мають доходи від фінансової діяльності – їх частка впливу дорівнює 1,1 %.

Ціна займає третє місце у формуванні прибутку, частка її впливу становить 15,2 %. Це значно більше, ніж у попередньому 2014 р., коли вона дорівнює 2,53 %. Низька питома частка впливу цін на формування прибутку склалася внаслідок незначного коливання в останні роки цін на сільськогосподарську продукцію на внутрішньому ринку. Таке низьке коливання пов'язане, швидше, не зі стабілізацією ринку, а зі створенням штучно (системою державного регулювання спільно з посередниками, які закупають до 80 % продукції сільського господарства) такої ситуації, при якій ціни збуту для аграрного виробника мінімальні і не відповідають світовим коливанням на ринку сільськогосподарської продукції. Внаслідок невідповідності внутрішнього та зовнішнього ринків склалася така ситуація, при якій цінові коливання на сільськогосподарську продукцію для аграрного виробника на внутрішньому ринку не відіграють значної ролі, а до зовнішніх ринків збуту сільськогосподарський підприємець не допускається торговими посередниками.

Основним специфічним напрямком факторного аналізу рентабельності є визначення місця і ролі кожного з елементів, що формують кінцевий результат, ступінь їх впливу на рівень ефективності господарського механізму аграрного сектора національної економіки. Результати виконання факторного аналізу відповідно до стану сільського господарства Черкаської області на кінець 2015 р. представлені в табл. 3.

**3. Аналіз коливань складових елементів рентабельності
сільськогосподарських підприємств у Черкаській області у 2015 р., млн. грн**

Фактор впливу	2014р.	2015 р.	Відхилення 2015р. до 2014р.(+,-)
Виручка від реалізації	4384,91	7462,32	3067,41
Обсяг реалізованої продукції	4384,91	7462,32	3067,41
Виробнича собівартість	2880,57	5365,48	2484,91
Обсяг виробленої продукції	4513,55	6818,02	2304,47
Собівартість реалізованої продукції	3960,64	6515,30	2554,66
Власний капітал	4888,74	6650,42	1761,68
Оборотні активи	6768,46	8172,52	1404,06
т.ч. запасів товарно-матеріальних цінностей	2380,47	2306,74	-73,73
Інвестиції	718,81	242,72	-476,09
Величина вкладень у виробництво	12916,93	14008,03	1091,10

Джерело: за результатами власних досліджень і розрахунків на основі статистичних даних.

На підставі отриманих у табл. 3 даних зазначимо, що поряд з оцінкою основних показників рентабельності слід провести оцінку доходності обсягу продажу, яка є одним з важливих аспектів аналізу рентабельності. Оскільки на рентабельність обсягу продажу впливають фактори зміни собівартості реалізації продукції та ціни продукції, зазначимо також, що вони за досліджуваний період зросли, тобто темпи зростання ціни на продукцію сільськогосподарських підприємств були на 40,4 % більше, ніж темпи зростання собівартості.

За результатами аналізу даних статистичної звітності ціни 2015 р. на всі промислові засоби виробництва і предмети праці, які використовуються в сільському господарстві, в 6 – 10 разів вищі цін на сільськогосподарську продукцію і продовольчі товари. В таких умовах господарства вимушені, не маючи в достатній кількості грошових нагромаджень, орієнтуватися у закупівлі промислових засобів виробництва і предметів праці на мінімізацію за умови універсалізації ресурсів, які закуповуються. Отже, фактори забезпеченості виробництва власним капіталом і оборотними активами зростають відповідно на 6,8 % і 4,3 %.

Інвестиції у 2015 р. зменшилися у порівнянні з 2014 р. більше, ніж на половину – на 58 %. Почалася деіндустріалізація сільськогосподарського виробництва. Враховуючи складність і специфічність багатьох технологічних процесів, через відмову від спеціалізованих машин господарства скоротили виробництво багатьох видів продукції. До мінімуму зведене виробництво працємістких культур регіону – цукрового буряку, плодів, ягід, городини та інших культур. Значно скоротилося поголів'я великої рогатої худоби, свиней, овець і кіз, зменшилося виробництво інших важливих видів продукції тваринництва. Така ситуація змушує господарства змінювати спеціалізацію свого виробництва, коригувати розміри посівних площ сільськогосподарських

культур і поголів'я продуктивної худоби, вдаватися до залучення послуг зі сторони для виконання робіт. Це у свою чергу знижує рівень товарної диверсифікації підприємств та підвищує собівартість виробництва і ризики під час збуту продукції. Така невідповідність між намаганням сільськогосподарських підприємств забезпечити високоінтенсивне виробництво сільськогосподарської продукції і його уповільненим переходом на індустріальну основу призвели до ситуації, коли якій темпи росту витрат на виробництво значно перевищують зростання доходів від реалізації продукції.

На основі даних табл. 4 зазначимо, що під час формування рентабельності найважливішими є внутрішні фактори виробничої діяльності в сільськогосподарських підприємствах – на їх частку припадає 55,65 %.

4. Ранжування коливань та ступінь їх впливу на рентабельність сільськогосподарських підприємств в Черкаській області у 2015 р

Факторний показник	Відхилення 2015 р. від 2014 р., (+,-) млн. грн.	Ранг	Ступінь фактор- ного впливу, %
Обсяг реалізованої продукції	3067,41	1	28,65
Собівартість реалізованої продукції	2554,66	2	22,68
Виробнича собівартість	2484,91	3	18,57
Обсяг виробленої продукції	2304,47	4	17,23
Зміни в ціні	1830,80	5	9,15
Власний капітал	1761,68	6	8,21
Оборотні активи	1404,06	7	6,55
Величина вкладень у виробництво	1091,10	8	5,09

Джерело: за результатами власних досліджень і розрахунків на основі статистичних даних.

Внаслідок перерахованих вище організаційно-економічних та ринкових причин обсяг реалізованої продукції займає найбільшу частку впливу на формування рентабельності сільськогосподарських підприємств Черкаської області – 28,65 %.

Собівартість реалізованої та виробленої продукції як частка вкладень у виробництво становить відповідно 22,68 % та 18,57 %, займаючи друге і третє місце в ранжуванні факторів формування рентабельності. Вплив на рентабельність виробництва та зміни в ціні займають в ранжируванні відповідно четверте і п'яте місце, маючи 17,23 % та 9,15 % відповідно. Власний капітал і оборотні активи – це 8,21 % та 6,55 % факторного впливу на формування рентабельності сільськогосподарських підприємств. Внаслідок скорочення інвестицій їх вплив має негативний характер, скорочуючи рентабельність на 16,13 відсоткового пункту. Отже, аналіз рентабельності сільськогосподарського виробництва вказує на те, що відбулися негативні зрушення у бік спаду загального рівня рентабельності за рахунок зростання її витратної частини та зниження доходної частини.

До основних показників рентабельності відносять: рентабельність

активів; рентабельність виробництва; рентабельність власного капіталу; рентабельність вкладень (інвестицій); рентабельність основної діяльності і норма рентабельності.

Рівень рентабельності галузі залежить від сукупності різних факторів: рівня організації виробництва й управління, джерел формування та структури капіталу, рівня використання виробничих ресурсів; обсягів, якості і структури продукції; витрат на виробництво та збут продукції; формування прибутку за видами діяльності і напрямів його використання. Внаслідок цього рентабельність розраховують за різними алгоритмами, що дозволяє врахувати вплив різних факторів на рівень і динаміку та оцінити ефективність сільськогосподарської діяльності.

Проведений аналіз показників рентабельності, відображений в *табл. 5*, свідчить, що за досліджуваний період всі показники погіршилися, тобто всі види економічної діяльності стали приносити менший економічний ефект. Оцінюючи рентабельність активів як прибуток, який отримує підприємство з кожної гривні, вкладеної в його активи, зазначимо, що цей показник у 2015 р. в порівнянні з 2013 р. зменшився на 12,51 коефіцієнтної частки.

5. Зміни в рентабельності різних сфер виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств у Черкаській області у 2013–2015 рр. %

Показник	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2015 р. до 2014 р. (+/-)
Рентабельність активів	28,48	12,37	15,97	-12,51
Рентабельність виробництва	25,94	11,52	13,03	-12,91
Рентабельність власного капіталу	12,63	8,12	10,48	-2,14
Рентабельність інвестицій капіталу	7,45	3,73	5,04	-2,41
Рентабельність основної діяльності	0,22	0,09	0,11	-0,11
Рівень рентабельності	13,48	6,30	8,42	-5,06

Джерело: за результатами власних досліджень і розрахунків на основі статистичних даних.

В процесі дослідження рентабельності сільськогосподарських підприємств Черкаської області охарактеризована система показників рентабельності. Згідно з сукупністю цих показників оцінюється ефективність діяльності галузі та її складових: операційної, інвестиційної та фінансової і відповідність завданням фінансової політики.

Рентабельність активів формується за рахунок оборотності активів, прибутку від реалізації продукції. Зниження цього показника відображає спад приросту активів, яка обумовлена як політикою ціноутворення на аграрному ринку, так і збільшенням витрат на виробництво та реалізацію продукції сільського господарства.

Аналіз показника рентабельності власного капіталу як отриманого прибутку, що приносить кожна інвестована власниками капіталу грошова одиниця, характеризує ефективність вкладень у діяльність того або іншого виду. За досліджуваний період цей показник погіршився на 2,14 коефіцієнтної частки, що вказує на негативні зміни в чистому прибутку, фондівдачі, структурі авансованого капіталу.

Оцінка рентабельності виробництва як ефективності віддачі виробничих засобів вказує на те, що цей показник погіршився на 12,41 відсоткового пункту. Внаслідок цього на кожен гривню виробничих ресурсів (матеріальних активів) підприємства у 2015 р. припало 13,03 коп. прибутку, тоді як в 2013 р. цей показник становив 25,94 коп. Зниження рентабельності виробництва пов'язане з погіршенням таких показників господарської діяльності: рентабельність обсягу продажів; фондомісткість основних виробничих засобів; коефіцієнт закріплення матеріальних оборотних коштів. Аналіз рентабельності вкладень (інвестицій) як співвідношення прибутку до вкладеного у виробництво капіталу різних джерел фінансування вказує на погіршення віддачі від інвестування на 2,41 відсоткового пункту. Погіршилася ситуація в діяльності аграрного сектора і стосовно виробництва продукції сільського господарства – рентабельність основної діяльності знизилася на 0,11 відсоткового пункту. Таке погіршення свідчить про зниження прибутків на одиницю витрат під час реалізації головного виробничого напрямку галузі.

Аналіз окупності використання у виробництві основних і оборотних фондів на основі норми рентабельності вказує теж на зниження. Зменшення всіх показників рентабельності відбулося завдяки збільшенню вартості вкладень у виробництво та зростанню собівартості продукції при умові незначного зростання цін на реалізовану продукцію.

Оцінюючи ситуацію, що склалася в підприємствах Черкаської області на 2015 р., потрібно вказати на загальний спад ефективності виробничо-фінансової діяльності аграрного сектора. Зниження ефективності пов'язане з фінансовою кризою, зі значним падінням виробництва, порушенням економічних зв'язків і зростанням дисбалансу між виробництвом продукції і ресурсним забезпеченням сільськогосподарських підприємств.

Визначаючи фінансову стійкість сільськогосподарських підприємств, на основі даних табл. 6, бачимо, що їх ліквідність підвищилася як за поточними показниками, так і в абсолютному вираженні. Зростання коефіцієнтів поточної і абсолютної ліквідності становило відповідно 0,313 та 0,312 коефіцієнтної частки.

6. Оцінка фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств Черкаської області на 31.12.2013 р. та 31.12.2015 р.

Показник	2013 р.	2015 р.	2015 р. до 2013 р.(+/-)
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,392969	1,706458	0,313489
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,396014	1,707959	0,311945
Коефіцієнт автономії	0,510788	0,480833	-0,02995
Коефіцієнт фінансової залежності	0,914867	0,833115	-0,08175
Частка власних джерел фінансування оборотних активів	0,821719	0,553555	-0,26816

Джерело: за результатами власних досліджень і розрахунків на основі статистичних даних.

Ефективність фінансування сільськогосподарських підприємств значно впливає на визначення стратегії формування фінансових ресурсів, що

залежить від форми власності, спеціалізації сільськогосподарської діяльності, територіального розміщення та інших факторів. Очевидна необхідність збільшення частки власних фінансових ресурсів щодо позичених та залучених, адже лише за такої умови можливе зростання ефективності фінансування сільськогосподарських підприємств. На зниження автономності підприємств впливає кризова ситуація в країні.

Оцінюючи ступінь фінансової незалежності, бачимо, що вона за досліджуваний період знизилася за всіма розрахованими коефіцієнтами. Фінансова автономія підприємств скоротилася майже на 3 відсоткових пункти, фінансова залежність від зовнішніх джерел зросла на 8,1, а частка власних джерел фінансування скоротилась на 26,8 відсоткового пункту.

Відповідно до сформованої ринкової ситуації сільське господарство Черкаської області є головним елементом складної територіально-виробничої системи, в якій поєднання галузей промислового і сільськогосподарського виробництва на конкретній території спрямоване на максимальне забезпечення населення продуктами харчування, а промисловості – необхідною сировиною.

На сучасному етапі в цьому секторі економіки є ряд значних проблем розвитку. Подальше формування системи діяльності сільського господарства повинне орієнтуватися на максимальне залучення усіх природних, матеріально-технічних і фінансових ресурсів виробництва для стабільного нарощування прибутковості цієї галузі національної економіки за умови збільшення виробництва продовольчої продукції, підвищення життєвого рівня і добробуту сільського населення.

Висновки. За результатами проведеного дослідження, головним фактором, що має вплив на отримання прибутків від господарської діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області є собівартість продукції, частка впливу якої становить 37,7 %. На нашу думку, на вартість новоствореної продукції має значний вплив технологія виробництва, оскільки вона є одним з головних внутрішніх факторів економічної діяльності підприємства. У формуванні прибутків друге місце займає обсяг виробництва – частка впливу цього фактора займає 28,6 %. Доходи від фінансової діяльності мають найнижчий рівень впливу на формування прибутку сільськогосподарських підприємств, їх питома частка складає 1,1 %.

Провівши дослідження рентабельності сільськогосподарського виробництва варто зазначити, що протягом усього періоду рівень прибутковості був досить низьким і не перевищував 6,4 коп. прибутку на 1 грн витрат.

Відповідно до фінансової стійкості агроформувань, варто зауважити, що їх ліквідність підвищилася як згідно поточних показників, так і в абсолютному вираженні. Підвищення становило відповідно 0,313 та 0,312 коефіцієнтної частки. На зниження автономності підприємств негативно впливає кризова ситуація в країні. Автономність підприємств скоротилася майже на 3 відсоткових пункти, фінансова залежність від зовнішніх джерел зросла на 8,1, а частка власних джерел фінансування скоротилась на 26,8

відсоткового пункту.

Загалом, оцінюючи результативність діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області, слід зазначити загальний низький рівень віддачі вкладень у виробництво, а також низький рівень його окупності. Всі економічні процеси є нестабільними, в результаті відсутності ефективного механізму управління виробничо-фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств зазначеної області. Це ще раз підтверджує актуальність і необхідність проведеного наукового дослідження.

Література

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія. Вид. 2-ге, без змін. Київ: КНЕУ, 2014. 292 с.
2. Дем'яненко М.Я. Фінансові чинники формування доходів у сільському господарстві // Економіка АПК. 2014. № 5. С. 18–20.
3. Євдокімова М.О. Факторний аналіз фінансових результатів сільського господарства Харківської області // Вісн. ХНАУ. Сер. «Екон. науки». 2010. №10. С. 211–218.
4. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: підручник. Київ: КНЕУ, 2013. 390 с.
5. Кропивко М.Ф., Немчук В.П., Россоха В.В. Організація управління аграрною економікою : монографія / М.Ф. Кропивко (ред.). Київ: ННЦ «ІАЕ», 2014. 420 с.
6. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів. Київ: КНЕУ, 2001. 236 с.
7. Саблук П.Т. Економічні відносини та дохідність агропромислового виробництва // Економіка АПК. 2014. №11. С. 147–153.
8. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. 3-тє вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2013. 668 с.
9. Савчук В.К. Аналіз господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Київ: Урожай, 1995. 328 с.
10. Саприкіна О.М. Факторний аналіз прибутковості діяльності сільськогосподарських підприємств // Агросвіт: електрон. наук. фахове вид. 2014. № 19. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2014_19_4.pdf (дата звернення 18.09.2014 р)
11. Тютюнник Ю.М. Формування та факторний аналіз фінансових результатів сільськогосподарських підприємств. [Електронний ресурс]. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/vpdaa/2011_1/117.pdf (дата звернення 12.01.2011 р.)
12. Статистичний щорічник «Черкаська область у 2015 році» / Гол. управління статистики у Черк. обл. 2015. 477 с.
13. Непочатенко О.О., Прокопчук О.Т., Коротеев М.А. Формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. Умань, 2012. Вип. 81. Ч. 2 : Економіка. С. 9-20.
14. Прокопчук О.Т. Вплив економічних ризиків на фінансові результати сільськогосподарських підприємств // Збірник наукових праць Уманського

національного університету садівництва. Умань, 2012. Вип. 81. Ч. 2 : Економіка. С. 255-265.

References:

1. Andriichuk V.H. The effectiveness of agricultural enterprises: the theory, methodology, analysis: monograph. - 2nd unchanged edition. Kyiv: KNEU, 2014. 292 p. (in Ukrainian).
2. Demianenko M.Ya. Financial factors of income formation in agriculture // Economy of Agroindustrial Complex. 2014. № 5. P. 18-20. (in Ukrainian).
3. Yevdokimova M.O. Factor analysis of the financial results of agriculture in Kharkiv region // *Bulletin of Kharkiv National Agrarian University Series: "Economics"* 2010. №10. P. 211-218. (in Ukrainian).
4. Kovalchuk M.I. Economic analysis of activity of enterprises of Agroindustrial Complex: textbook. Kyiv: KNEU, 2013. 390 p. (in Ukrainian).
5. Kropyvko M.F., Nemchuk V.P., Rossokha V.V. Management of agrarian economy: monograph / M.F. Kropyvko (ed.). Kyiv: NSC "IAE", 2014. 420 p. (in Ukrainian).
6. Mets V.O. Economic analysis of financial results. Kyiv: KNEU, 2001. 236 p. (in Ukrainian).
7. Sabluk P.T. Economic relations and profitability of agricultural production Sabluk // Economy of Agroindustrial Complex. 2014. №11. P.147-153.
8. Savytska H.V. Economic analysis of activity of enterprises: textbook. - 3rd ed. Kyiv: Knowledge, 2013. 668 p. (in Ukrainian).
9. Savchuk V.K. Analysis of business activity of agricultural enterprises. Kyiv: Urozhai, 1995. 328 p. (in Ukrainian).
10. Saprykina A.M. Factor analysis of the profitability of agricultural enterprises / A.M.Saprykina // Agrosvit: scientific professional e-Edition. 2014. № 19. P. 19-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2014_19_4 pdf (date of appeal 18.09.2014) (in Ukrainian).
11. Tiutiunnyk Yu. M. Formation and factor analysis of the financial results of agricultural enterprises. [Electronic resource]. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/vpdaa/2011_1/117.pdf (date of appeal 12.01.2011 p.) (in Ukrainian).
12. Statistical Yearbook "Cherkasy region in 2015" / Main Department of Statistics in Cherkasy region. 2015. 477 p. (in Ukrainian).
13. Nepochatenko, O.O., Prokopchuk, O.T., Korotyeyev, M.A. The formation and use of resource potential of agricultural enterprises. *Proceedings of Uman National University of Horticulture*, Uman, 2012, Vol. 81, Part 2: Economics, pp. 9-20. (in Ukrainian).
14. Prokopchuk, O.T. Impact of economic risks on the financial results of agricultural enterprises. *Proceedings of Uman National University of Horticulture*, Uman, 2012, Vol. 81, Part 2: Economics, pp. 255-265. (in Ukrainian).

Одержано 07.10.2016

Аннотация

Бечко В.П.

Факторный анализ финансово-экономических результатов деятельности сельскохозяйственных предприятий

В статье рассмотрена сущность понятий «рентабельность» и «прибыль», которые

являются основными критериями оценки эффективности деятельности субъектов хозяйствования. Согласно сводной статистической информации по сельскохозяйственным предприятиям Черкасской области проанализированы основные показатели рентабельности и финансовых результатов

Проведение факторного анализа прибыли сельского хозяйства в данном исследовании было осуществлено с использованием приемов элиминирования, что дало возможность определить влияние каждого фактора на прибыль сельскохозяйственных предприятий по Черкасской области.

В работе осуществлена оценка влияния на формирование прибыли отпускных цен, объема реализованной продукции и себестоимости. Проведенное исследование показало, что себестоимость продукции является главным фактором, влияющим на получение прибыли от хозяйственной деятельности сельскохозяйственных предприятий Черкасской области, доля ее влияния составляет 37,7%. По нашему мнению, технология производства как один из главных внутренних факторов экономической деятельности предприятия значительно влияет на стоимость готовой продукции.

Рассмотрены уровень рентабельности производства сельскохозяйственной продукции в предприятиях исследуемого региона. В ходе исследования установлено, что основным специфическим направлением факторного анализа рентабельности является определение места и роли каждого из элементов, формирующих конечный результат, степени их влияния на уровень эффективности хозяйственного механизма аграрного сектора национальной экономики. Проведенный факторный анализ 2015 г. показал, что темпы роста цены на продукцию сельскохозяйственных предприятий были на 40,4% больше, чем темпы роста себестоимости. Факторы обеспеченности производства основными и оборотными активами возрастают соответственно на 6,8% и 4,3%. Инвестиции в 2015 уменьшились по сравнению с 2014 г. на 58%.

Оценивая ситуацию в сельском хозяйстве Черкасской области в 2015, нужно указать на общий спад эффективности производственно-финансовой деятельности аграрного сектора. Снижение эффективности связано с кризисной ситуацией в стране, со значительным падением производства, нарушением экономических связей и ростом дисбаланса между производством продукции и ресурсным обеспечением сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: рентабельность, эффективность, элиминирования, финансовый результат, прибыль, объем реализованной продукции, себестоимость, производственно-финансовая деятельность, инвестиции, стратегия развития.

Annotation

Bechko V.P.

Factor analysis of financial and economic results of the activity of agricultural enterprises

The article is devoted to the essence of profit and profitability as criteria for evaluating the effectiveness of the activity of business entities. The analysis of indices of financial results and profitability is conducted according to combined statistical information on agricultural enterprises of Cherkasy region.

The factor analysis of profits of an agricultural entity in this study was carried out with the help of using elimination techniques, which made it possible to determine the impact of each factor on the income of agricultural enterprises in Cherkasy region.

The assessment of impact of sale prices on income formation, scope of sold products and prime cost is done. It is shown that the prime cost is the main factor influencing profit generation from the business activity of agricultural enterprises of Cherkasy region with the portion of its influence at about 37,7 %. In our opinion, the production technology as one of the major internal factors of the economic activity of business entities exerts significant influence on the cost of the newly created products. The level of profitability of agricultural production at enterprises of the region under study is considered. It is found that the major specific trend of factor analysis of profitability is defined by the place and role of each element ensuring the final result, and also by the degree of impact on the efficiency of the agrarian sector of national economy.

The factor analysis for 2015 shows that the rates of growth of prices for produce of

agricultural enterprises were 40.4% higher, than the rates of prime cost increase. The factors of production provision with fixed and circulating assets grew respectively by 6.8% and 4.3%. The investments in 2015 decreased compared to 2014 by 58%.

When evaluating the situation in agricultural sphere of Cherkassy region in 2015, we have to mention the general decline in the efficiency of production and financial activities of the agricultural sector. The decrease of efficiency is connected with the crisis in the country, considerable decrease of production, disruption of economic relations and growing disbalance between production and resource provision of agricultural enterprises.

Key words: *profitability, efficiency, elimination, financial result, profit, scope of sold products, prime cost, production and financial activity, investments, strategy of development.*

УДК 336.71

ФОРМУВАННЯ ТА ВПЛИВ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ НА КРЕДИТНИЙ РИЗИК КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

К.М. Мельник, кандидат економічних наук

С.М. Колотуха, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті досліджено ефективність кредитування комерційними банками. Проведено аналіз обсягів та структури кредитного портфеля банку. Виявлено фактори впливу кредитного портфеля на кредитний ризик комерційного банку та запропоновано варіанти і шляхи їх вирішення.

Ключові слова: *кредитний портфель, кредитний ризик, процентна ставка, кредитна політика, знецінені кредити.*

Постановка проблеми. Кредитний ризик становить найбільшу частку сукупного ризику операцій банку і тому багато в чому визначає такі показники банківської діяльності, як розмір активів, зважених за рівнем ризику, резерви за кредитними операціями, достатність власного капіталу, а також прибутковість капіталу банку. Погіршення економічної ситуації в Україні, інфляційні процеси та девальвація національної валюти виявили тенденцію до зростання обсягів проблемної заборгованості комерційних банків. Така тенденція призводить до дестабілізації банківського сектора України з огляду на збитки, обумовлені значними витратами на формування резервів під активні операції. Тому в сучасних умовах дослідження кредитного ризику набувають ще більшої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження ризику кредитного портфеля в банківських установах присвячені праці вітчизняних науковців та практиків О.Ф. Андросової, О.Д. Вовчак [9] О.В. Дзюблюк, О.Р. Дробницької [4], А.В. Огієнко, Т.Д. Косової, Л.Г. Кльоби [4], Г. В. Миськів [8], Л.О. Примостки, М.І. Савлука та інших дослідників.

Проте, необхідно зазначити, що питання визначення та управління ризиком кредитного портфеля в банківських установах ще не вирішені